SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNAN ETÄKUULEMINEN 21.10.2022 klo 9.45

Asia: HE 197/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaalihuoltolain ja terveydenhuoltolain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi

Kirjallinen asiantuntijalausunto Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry:ltä
Asiantuntijana Tuula Sillanpää, päihdeasiamies
tuula.sillanpaa@ehyt.fi
puhelin 050 4774325

Kiitos kutsusta tulla kuulluksi ja mahdollisuudesta antaa kirjallinen asiantuntijalausunto.

YLEISTÄ

Päihdeongelmista ja -riippuvuuksista kärsivien näkökulmasta on tärkeää, että vuosia kestänyt lainsäädäntöuudistus on edennyt eduskuntaan ja uusi lainsäädäntö on määrä saada voimaan 1.1.2023. Sosiaalihuollon päihdepalveluita koskevat pykälät on tarkoitus sijoittaa sosiaalihuoltolakiin ja terveydenhuollon päihdehoidon palveluita koskevat pykälät terveydenhuoltolakiin, jolloin päihdehuoltolain palveluja koskevat pykälät voidaan kumota. Tämä menettely edistää lainsäädännön tavoitteita, kuten palveluiden parempaa saatavuutta ja eri asiakkaiden ja potilaiden yhdenvertaista kohtelua.

Hallituksen esitysluonnos oli lausuntokierroksella 10.6.2022 asti ja lausunnonantajat ilmaisivat suuren huolensa sosiaalihuollon päihdepalvelujen heikentymisestä ja painopisteen siirtymisestä liiaksi terveydenhuollon puolelle. Palveluja paljon tarvitsevan asiakkaan asema ja oikeudet näyttivät vaarantuvan. Hallituksen esityksessä lausuntopalautteet oli otettu huomioon ja varsinkin sosiaalihuollon päihdepalveluihin oli tehty tarpeellisia korjauksia. Erityisen hyvä on, että päihdetyötä koskeva 24 § säilyi paikallaan sosiaalihuoltolain sosiaalipalveluja koskevassa 3. luvussa järjestämisvelvollisuuden piirissä palvelunsaantia turvaamassa.

PALVELUJEN ANTAMINEN TARPEEN PERUSTEELLA SOSIAALIHUOLTOLAISSA (SHL 24 §)

Hallituksen esityksessä HE 197/2022 vp otettiin käyttöön uudet termit: Päihde- ja riippuvuustyö sosiaalihuoltolaissa ja päihde- ja riippuvuushoito terveydenhuoltolaissa. Terveydenhuoltolain puolella päihde- ja riippuvuushoito on kannatettava ja se lisää omalta osaltaan selkeyttä.

Vanhasta päihdehuoltolain 7 §:stä on tuotu kirjaus huollon tarpeesta sosiaalihuoltolain päihde- ja riippuvuustyön 24 §:än sekä terveydenhuoltolain päihde- ja riippuvuushoidon 28 §:än. Päihdehuoltolain 7 §:n mukaan ”Palveluja on annettava henkilön, hänen perheensä ja muiden läheistensä avun, tuen ja hoidon tarpeen perusteella.”

Hallituksen esityksessä HE 197/2022 vp

- Terveydenhuoltolain 28 § kirjaus kuuluu: ”Hoitoa on annettava henkilön, hänen perheensä ja muiden läheistensä tuen, hoidon- ja kuntoutustarpeen perusteella.”
- Sosiaalihuoltolain 24 § kirjaus kuuluu: ”Palveluja on annettava henkilön, hänen perheensä ja muiden läheistensä avun ja tuen tarpeen perusteella.”

Sosiaalihuoltolain päihde- ja riippuvuustyön pykälään tulee lisätä kuntoutus, jolloin 24 § kirjaus kuuluu: Palveluja on annettava henkilön, hänen perheensä ja muiden läheistensä avun, tuen ja kuntoutuksen tarpeen perusteella.”

Kuntoutus on keskeinen sosiaalihuollon palvelu, jota annetaan paljon sekä avomuotoisena että laitosmuotoisena. Sen aseman tulee korostua tässä yhteydessä. Kuntoutusta käytetään terminä jo ennestään sosiaalihuoltolaissa ainakin 14 §:ssä ja 17 §:ssä.

On tärkeää, että jo lain soveltajat sosiaalihuollossa ja terveydenhuollossa saavat selkeät pykälät ja termit käyttöönsä, jolloin muun muassa maksusitoumusasioita koskeva päätöksenteko helpottuu ja peruste selkeytyy ja yhtenäistyy. Tiedetään, onko kysymys sosiaalihuollon vai terveydenhuollon kuntoutuksesta ja että kysymyksessä on ylipäänsä kuntoutusta koskeva asia. Vakiintuneessa oikeuskäytännössä kuntoutusta koskevia päätöksiä perusteltaessa lainkohtina on käytetty juuri päihdehuoltolain 7 §:ä ja sosiaalihuoltolain 17 §:ä.

Kun kuntoutuksen rooli on selkeä, se edistää ja selkiyttää myös kuntoutusrahan saamista. Kansaneläkelaitos voi myöntää henkilölle kuntoutusrahaa, kun kuntoutus perustuu sosiaalihuoltolain mukaiseen asiakassuunnitelmaan tai terveydenhuoltolain mukaiseen kuntoutussuunnitelmaan.

Lisäysehdotus sosiaalihuoltolain 24 §:n 4 momenttiin:
Palveluja on annettava henkilön, hänen perheensä ja muiden läheistensä avun, tuen ja **kuntoutuksen** tarpeen perusteella.

SOSIAALIHUOLLON JA TERVEYDENHUOLLON YHTEISET PALVELUT SOSIAALIHUOLTOLAISSA (SHL 2a §) JA TERVEYDENHUOLTOLAISSA (THL 8a §), ARVION JA PÄÄTÖKSEN TEKIJÄ (THL 28 §)

Hallituksen esityksessä HE 197/2022 vp lakitekstikirjaukset yhteisistä palveluista sosiaalihuoltolain 2a §:ssä ja terveydenhuoltolain 8a §:ssä ovat yhtenäiset. Kirjaukset ovat selkeät ja riittävät. Asiakkaan ja potilaan etu on ratkaiseva kriteeri, kun valitaan, tulevatko sovellettavaksi sosiaalihuoltolaki ja sen menettelysäännöt vai terveydenhuoltolaki ja sen menettelysäännöt.

Sosiaalihuollon ja terveydenhuollon yhteisiä palveluita käsitellään myös säännöskohtaisissa perusteluissa terveydenhuoltolain 28 §:n kohdalla sivulla 148. Siellä todetaan muun muassa, että ”Tällaisissa sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisissä yksiköissä palveluja tulisi tarjota terveydenhuoltolain 8a §:n ja sosiaalihuoltolain 2a §:n mukaisina sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisinä palveluina. Hoidon ja tarpeen arvioimisessa ja sen antamisessa noudatettaisiin terveydenhuoltolain mukaista menettelyä, ja tarvittava sosiaalinen kuntoutus liitettäisiin siihen yhteisesti toteutettuna palveluna tai esimerkiksi turvaamalla laitosjakson jälkeinen palvelujen tarve. ” Tavoitteena on, että asiakas ja potilas saa kaikki ne palvelut, joita hän tarvitsee, kuten esimerkiksi hoitoa päihde- ja riippuvuushäiriöihin, sosiaalista tukea ja sosiaalipalveluja.

Asiakkaan ja potilaan edun mukaista on, että tätä selvennetään. Selkeät ohjeet ovat tarpeen myös terveydenhuollon ja sosiaalihuollon ammattilaisille, jotka lakeja tulkitsevat. Tällöin asiakas ja potilas saa oikeat, parhaalla ammattitaidolla tehdyt arviot ja päätökset asiassaan.

Edellä siteerattujen säännöskohtaisten perustelujen jälkeen tulee selkiyttää arviota ja päätöksentekoa seuraavan sisältöisellä virkkeellä: Sosiaalihuoltolain mukaisesta kuntoutuksesta ja muusta tuen tarpeeseen vastaavasta palvelusta arvion tekee sosiaalihuollon ammattilainen itsenäisesti. Palvelusta annetaan hallintopäätös.

Lisäysehdotus terveydenhuoltolain 28 §:n säännöskohtaiseen perusteluun sivulla 148:
Sosiaalihuoltolain mukaisesta kuntoutuksesta ja muusta tuen tarpeeseen vastaavasta palvelusta arvion tekee sosiaalihuollon ammattilainen itsenäisesti. Palvelusta annetaan hallintopäätös.

PALVELUVALIKOIMA JA TARPEEN MUKAISET PALVELUT SOSIAALIHUOLTOLAISSA JA TERVEYDENHUOLTOLAISSA

Sosiaalihuollon asiakkaan ja terveydenhuollon potilaan tarpeet vaihtelevat käytännössä suuresti ja tilanteet ovat hyvin yksilöllisiä. Laadukkaiden päihdepalvelujen yksi tärkeimmistä kriteereistä on se, että erilaisia palveluita on tarjolla niin paljon, että niistä löytyy kullekin henkilölle tarpeen ja tilanteen mukainen palvelu. Siitä syystä on erinomaisen tärkeää, että hallituksen esityksessä HE 197/2022 vp sosiaalihuoltolakiin on saatu uusia palveluja, kuten yhteisösosiaalityö ja etsivä työ (7a §), sosiaalihuoltolain sosiaalipalveluja koskevaan 3. lukuun päihde- ja riippuvuustyön erityiset palvelut (24a §), päiväkeskus päihdetyön erityisenä palveluna (24b §) ja psykososiaalinen tuki äkillisissä ja järkyttävissä tilanteissa (29b §). Lisäksi sosiaalihuoltolain 24 §:ä on täydennetty. Terveydenhuoltolakiin on saatu psykososiaalinen tuki äkillisissä ja järkyttävissä tilanteissa ((50b §) ja opioidiriippuvaisten vieroitus- ja korvaushoito opioidilääkkeillä on tuotu asetuksesta lakiin (28a §). Lisäksi kiireellisen hoidon pykälää (50 §) on selvennetty päihteiden käytöstä johtuvalla välittömällä vieroitushoidon tarpeella. Päihde- ja riippuvuushoidon kirjauksia (28 §) on täydennetty useilla tekijöillä. Nämä toteuttavat lain tavoitetta palveluiden saatavuudesta ja hyvästä laadusta. Lisäksi sosiaalihuoltolain 24a §:ssä on määritelty ja kuvattu päihde- ja riippuvuustyön erityisiä palveluja. Sosiaalihuoltolain 24a §:n asiasisältö tulee päihdehuoltolaista. Tällöin toteutuu lainsäädäntöuudistuksen idea kumota päihdehuoltolain säännöksiä ja siirtää ne sosiaalihuoltolakiin ja terveydenhuoltolakiin.

EHKÄISEVÄN PÄIHDETYÖN MERKITYS (SOSIAALIHUOLTOLAKI 24 § JA TERVEYDENHUOLTOLAKI 28 §)

Lainsäädäntöuudistuksessa on otettu huomioon myös ehkäisevän päihdetyön merkitys.

Sekä sosiaalihuoltolaissa että terveydenhuoltolaissa on korostettu sosiaalihuollon ja terveydenhuollon yhteistyötä. Sosiaalihuollon päihde- ja riippuvuustyön sekä terveydenhuollon päihde- ja riippuvuushoidon on muodostettava toimiva kokonaisuus muun sosiaalihuollon ja terveydenhuollon kanssa. Mutta niiden on toimittava yhteen myös ehkäisevän päihdetyön kanssa.

Lisäksi terveydenhuoltolain päihde- ja riippuvuushoidon pykälässä (28 §) on usean muun parannuksen ohella todettu myös päihde- ja muiden riippuvuushäiriöiden ehkäiseminen.

Nämä ovat kannatettavia kirjauksia ja toteuttavat lainsäädäntöuudistuksen tavoitteita, laajentavat palvelujen monipuolisuutta ja toteuttavat asiakkaan ja potilaan etuja.